

U PRVOM PLANU

TIJARDOVIĆEVA GLAZBA KAO ISTINA ŽIVOTA (NE SAMO) JEDNE GENERACIJE

UDK: 78.071.1Tijardović, I.
782.8(497.5 Split)

Primljeno: 16. X. 2013.

Dr. sc. TONČI ŠITIN
Sveučilište u Zadru
Odjel za povijest
Mihovila Pavlinovića b. b.
23000 Zadar, HR

Obilježavanje značajne 120. obljetnice postojanja kazališne zgrade HNK u Splitu započelo je posebnom trodnevnom manifestacijom kojom se željelo odati priznanje Ivi Tijardoviću (1895. - 1976.), umjetniku kojeg je narod prihvatio kao dio svojeg identiteta, glazbeniku čvrsto vezanom uz splitski puk, kojemu je posvetio najljepše stranice svoje bogate kajdanke. Trenutak Tijardovićeva autentičnoga kazališnoga, navlastito glazbenog, nadahnuća došao je vrlo rano, u dodiru s prvim zborovima i mali orkestrima prije Prvoga svjetskog rata, da bi neposredno nakon rata nova estetska kretanja potaknula njegovu koncentraciju, oslobodila kreativnost i ojačala u njemu umjetnika čija se artistska parabola naglo penje i zapravo nikad ne predaje ili malodušno klone. Sudeći po obimnoj literaturi koja je o Tijardoviću napisana, moglo bi se pomisliti da je o njemu već sve rečeno, da o njegovu djelu nema nepoznanica niti čega što bi se još dalo kazati i otkriti, pa i kritički odmjeriti. Međutim, kako je riječ o mnogostruko obdarenoj ličnosti koja je ne samo redatelj, skladatelj, dirigent, libretist, scenograf i kostimograf, slikar, diskograf, korepetitor i pjevač, teško da je moguće njegovo djelo iscrpiti do kraja, tim prije što to djelo svoju vrijednost dokazuje i provjerava u različitim vremenima kod publike i kritike, koje otkrivaju nove ideje i dolaze do novih spoznaja.

Suvremene postmoderne stilizacije Tijardovićevih opereta (primjerice *Spliškog akvarela*) rezultat su novih čitanja, rjeđe gorke društvene kritike i guranja glave iza dimnih zavjesa emocija koje dodiruju pojedine ljudske sudbine, a češće novih zašćerenih ružičastih fikcija koje imaju više namjeru da se dopadnu negoli da nešto otkriju.

Ne treba zanemariti činjenicu da je nakon stanovitih početnih rezervi mrzovoljnih kazališnih uprava glazbena kritika Tijardoviću bila izrazito sklona, osjetivši da se ovdje radi o drugačijoj stilskoj i duhovnoj usmjerenosti, koja ne slijedi Offenbacha, Straussa, Lehara ili Flotowa, već se dugim dijalozima i lako pamtljivim melodijama spušta u narod i ondje progovara o problemima i zanosima svakodnevnog života, siromaštvu i veselim zgodama puka u prostorima *smija* i *glende*, *roketa* i *baluna*, *maškara* i *konfužjuna*. Tijardovićev svijet je stvaran i lokalistički određen, ambijenti su prepoznatljivi, likovi i problemi svakodnevni, sve je nastalo ne prema nekom preciznom programu, već nošeno intuitivnim nagonom koji je zapravo glavna odrednica cjelokupnoga skladateljeva rada. Nedvojbeno, Tijardović nije eklektik koji slijedi europske uzore, ne mistificira stvarnost ili tamne strane ljudskog duha, već se u vrijeme poslijeratnog ekspresionizma okreće čovjeku i njegovoj svakodnevici kao izvornom nadahnuću. Tu je skladatelj i libretist Tijardović ponajprije u svojih šest opereta, s rijetkom intuicijom, umjetničkim uživljavanjem i smionim zaletima fantazije te bogatstvom originalnih slika i metafora, nerijetko, u percepciji nekih, infantilnih i naivno iracionalnih, ali tako krepkih, izvornih i neponovljivih slika, stvorio jedan vlastiti imaginarni svijet u kojemu vladaju nada, dobrota, plemenitost i ljubav koja nadvladava svu turbulenciju kriza i tragedija upravo tih dvadesetih godina monarhističke Jugoslavije.

I *Mala Floramye* i *Spliški akvarel* usred lomova i štrajkova kao da nas nose na izlet u neki nepoznati prostor, daleko od sive svakodnevice ispunjene silnim mukama, u topliji, nasmijani, humaniji život, u kojemu ljudi žive radosno i raspevano tako da *nima Splita do Splita* i gdje *nigdi ni ka u Splitu*. Fiksirati tajnu jednoga malog, čudnog svijeta na periferiji dekadentne Europe, koju će val *art nouveau* uniformirati i brzo zbrisati sve bliske tragove prepoznatljivosti i posebnosti, opsesija je zanesenog skladatelja. U zaglušujućoj kakofoniji suvremenog svijeta idila barokne provincije sačuvana je kao spomenar nad kojim ronimo suze, bajka u koju bježimo omamljeni sudarima brojnih nesporazuma. Split serenada, *roketa* i *baluna*, šala i maškara, grad koji živi u uskim kaletama i

na trgovima kojima odjekuju smijeh i vesele doskočice, zagrnulo se nostalgijom i zauvijek nestao u idealiziranoj slici prošlosti koja živi još samo u opereti. Čudesna mješavina sna i slutnje, vremena i nagovještaja, straha i ljubavi, čovjeka koji tajno komunicira s podzemnim svijetom starih adresa i naročitom alkemijom doziva prošlost kao oslobođenje od noćnih mora današnjice. Nisu li utoliko *Akvarel* i *Floramye* himna prohujalim vremenima koja se uranja u životno tkivo suvremenoga grada da bi mogla barem na trenutak vratiti nam osmijeh na usne. Sve je tu intima jedne sredine, duhovna utopija u kojoj se živjelo, a koja je pretvorena u fetiš! Ono što ostaje od te razglednice upravo je glazba, tiha i sjetna, bučna i strasna, nastala brzo, gotovo u dahu, lazurna i često nedoradena kao i život ljudi koji se slika srcem. Ako motivi i fabula njegovih junaka i nisu dovoljno jasni, pa ni uvjerljivi i pouzdani, melodije i ritam s intenzivnim i čeznutljivim osjećanjem dočaravaju temeljni ugođaj radosti i vedrine. Tijardovićeva umjetnička poruka nailazila je i u godinama koje slijede na velik odjek upravo zato što je *držala* publiku zgusnutim reminiscencijama na razdoblje sreće i mladosti, onu autentičnu nostalgiju koja ne gubi snagu s protokom vremena, već se utvrđuje kao neprijeporna vrijednost u našem lirskom nasljeđu. Izniman uspjeh svojih djela, posebno opereta, sam skladatelj vidi u tomu da je *narod prepoznao na sceni i svoje ljude i svoj život i svoju pjesmu. Drugog objašnjenja nema, niti ga treba tražiti, to je istina, a ja osim istine ništa u životu nisam tražio.*

I u svojim kasnijim djelima, za orkestar, komorne sastave i glasovir, kantate (*Judita*), zborove, popijevke, filmsku i scensku glazbu, a posebno tri opere (*Dimnjaci uz Jadran*, *Marko Polo*, *Dioklecijan*), jedan balet (*Partizansko kolo*) i jedan mjuzikl (*Katarina Velika*), Tijardović uspijeva sačuvati jedinstven stil, oslanjajući se na bogatu melodijsku bazu, kontrapunkt, modrenu orkestraciju i suvremeno harmonijsko ruho. I u *Polu* i *Dioklecijanu*, operama koje se nažalost ne izvode, skladatelj je odmaknuo u izvornosti glazbenog sadržaja i bogatstvu tonskih odnosa, najavljujući dramskim akcentima odmake od konvencionalnog nasljeđa. No i tu će mediteranski prizvuk s proživljenom melodijskom linijom osigurati uvjerljiviji doživljaj.

Konačno, *Tijardovićevi dani* otkrili su u svom sjaju maestrov slikarski talent u monografskoj studiji dr. Duška Kečkemeta *Nepoznati Tijardović*, s nizom karikatura i ilustracija - *macchietta* - koje je izradio za međuratne bečke ili zagrebačke novine. Makjetisti poput Tijardovića ne rade karikaturu

po modelu, već su oni rezultat posebnog privlačnog trenutka, idealizirana ljepota i savršenstvo koje potječe iz svijeta secesije i art decoa. Dio tog svijeta raskoši, glamura, snenih i zavodničkih modela dekadentnog života u sintezi tradicije i modernizma mogao se prepoznati i u katkad bizarnim scenskim kombinacijama splitskog umjetnika.

Razne usklađene *slučajnosti* ponovo su nam otkrile mnogostruke talente Ive Tijardovića, koji je bio spreman svoja brojna zanimanja kreativno povezati u jedinstvenu umjetničku praksu kojoj nema premca. Kao svestrani kazališni mag koji neprestano nosi u sebi intimnu i lirsku sredinu koja ga je iznjedrila, formira se mimo i usprkos političkih i kulturnih normi u kojima prije Drugoga svjetskog rata djeluje, ostajući postojan u svojoj privrženosti malom puku i njegovim slobodarskim i socijalnim nastojanjima. Prihvaćajući odgovorne zadaće u poslijeratnim kazališnim kućama Splita i Zagreba, umio je udahnuti im mudrost sna o velikoj ljubavi i zbilji koja traga za dubinama i željom da se bez maski susrećemo s istinom.

Velika je istina da je Split stvorio Tijardovića, ali ga je on svojim djelom ovjekovječio i reinkarnirao. Splićani su se zaljubili u sliku o sebi, fikciju otpora prolaznosti koja je impregnirana idealiziranim životom težaka i ribara koji u sutone tiho pjevaju *O, kućo mala* ili *Ča je ovo danas, niko se ne smije*. Može li se proživjeti sretan život u Splitu daleko od ove rampe, od kulisa i idealiziranog vremena, bez uspomena na mladost okupanu reflektorima ljubavi koja se samo u Tijardovićevim operetama dobiva dvaput?

*Slika 1. Razglednica Ive Tijardovića
s motivom plesa one step
(zbirka Karmen Hrvatić)*

*Slika 2. Razglednica Ive Tijardovića s
motivom plesa two step
(zbirka Karmen Hrvatić)*

*Slika 3. Razglednica Ive Tijardovića
s motivom fokstrota
(zbirka Karmen Hrvatić)*

*Slika 4. Razglednica Ive Tijardovića
s motivom plesa exitation
(zbirka Karmen Hrvatić)*